

ABONEMENT

Pour un an D. 2
Edition spéciale 500 Ptrs.

ADRESSE

“İdjtihad,,Constantinople

Téléph. St. 865
XXV ème ANNEE
1 Decembre 1929

İCTİHAT

Türkçe ve Fransızca
İLMÎ, EDEBÎ, İKTİSADÎ
No: 286

ABONEMAN:

Seneliği[24Nüsha]Türki-
ye için 21/2, hariç için 2
D. Âlâ kâğıdı 5Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihat Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève

Yirmi beşidci sene

1 Kânunuevvel 1929

mudilesına müncer oluyor. [1]

(Aşiyani peder) Eski şeylerin [2] ikincisidir eski şeyler (Medlulları itibarile)

(Bir kimsesiz çocuk gibi Muhtacı merhamet)

Bu halde sairin çocukluktaki halini tasvir ediyor (Valide aşkından mahrumiyet) Şimdi yavaş, yavaş aile geçimsizliklerine karşı şairde bir telehhuf hasil olduğunu görüyoruz. (Tecdidi İzdivaç) da bir ailenin yıkılmak üzere olduğundan bahs ediliyor:

Dönmişti bir mezara evin gerçi her yeri [3]

Nihayet peder husumeti manzumede aşikâr oluyor ve zavallı valide, zevcin gazabından ancak oğlunun velâdeti sayesinde kurtulabiliyor.

(Gösterdi zevce oğlunu hiddetli zevcine) [4]

— Bak yavrumuz.. O dem kadının doldu gözleri.

Şu halde Fikret de peder mefhumu yalnız silik bir mefhum değil, ara sırada menfi husumet tevlit eden, sevimsiz bir çehre şeklinde beliriyor.

II Complexelerin doğması:

Artık sık sık ismi geçen Peder husumetini mufassalan tetkik edebiliriz. Fikretde pedere karşı hissedilen husumet gayri meş'urda kin ve korku halinde kaldığı meşhûttur. Şair senelerin teakubu ile bu gazup peder yerine evvelâ Abdülhamidi saniyi, sonrada İctihat ve Terekkiyi ikame etmiştir. (Sis) (Bir lahzai tehhür) (Doksanbeşe doğru) bunun en güzel misalleridir.

Esasen peder husumetinin kiral ve hükümdar düşmanlığına intikal ettiğini zengin bir psichanalys edebiyatı gösteriyor zaten korku ile husumetin elele gittiğini [5] hep biliyoruz. Bu suretle ara sırada (Ambivalence) tezat mefhumuna teb'an peder ve onun yerindekilerine [6] karşı sevgi ve hürmet hisleri baş gösteriyor. (Aşiyani peder) Fakat tugyan bu kadarlada kalmıyor. Şairin isyanı (Tarihî kadimde) Allaha kadar uzanıyor artık padişah ordusunun sevilmiyen askeri hayallerinden (Bir takarrup çöken likâyı samut) olan kibriyanın meleklerine, yalancı cennetine de hücum ediliyor. (Bitmedi)

[1] Rubabî şikeste sahife (58-359) (aşiyani peder) İhsa mudilesi biraz sonra bakınız ağaç timsali reculiyettir.

[2] Eski şeyler. Rubabî şikeste.

[3] Tecdidî izdivaç = sahife: 341 35

[4] Tecdidî izdivaç R. S. sahife 34-335

[5] Otto Ronk, Abraham ilk asarına müracaat.

[6] Erzast.

Vecibesiz ve müeyyidesiz

Bir Ahlakın İcmali [*]

Yazan: J. M. GUYAU

Tabiatın lakaydlığı farziyesi

Ne ehemmiyeti var; iman, bu ye'sâver na mütenahiye örter; Mazinin ve atinin iki girdabı arasında muradına[**] tebessüm etmekten fariğ olmaz. Yeni zannettiği ve şimdiye kadar hiç bir kulağa tesadüf etmeksizin zayı olmuş olan daima aynı surur ve davet nağmesini terennüm eder.

Meşkül, müphem olduğu nisbette aziz olan ideale kollarını uzatır ve yüz bin senedenberi solmuş olduğunun farkına varmaksızın çiçekten çelengini alına koyar.

M. Renan der: İnsanların mütevali cehlelerle yapılan eyilik ihramında her taş dahili hesaptır.

Chéphrem zamanının Mısırlısı koymuş olduğu, taş sayesinde hâlâ bugün mevcuttur.. —Nerede mevcuttur? eserinin maksatsız, gerek iriliği, gerek temelini en ince kumdaneleri itibarile biyhude olan eserinin yükseldiği bir çölde.

Eyilik ihramı da "Py ramide du bien,, de aynı talie mazhar olmayacak mı? Küreî arzımız göklerin çölünde gaip olmuştur.

Ferdî tesirimiz ["Açtion,, umuz] beşeriyet içinde gaip olmuştur, cihanşumul cehdi nasıl birleştirmeli, hayatın namütenahi inşa, larını bir aynı maksada doğru nasıl temerküz ettirmeli ?

Her eser (oeuvre) münferittir. Bunlar mikroskopikla yuad küçük ihramlardır, münzevi tebellürler, bir kül halinde biri biri üzerine konamiyan mini mini (Lilliputien) âbidelerdir. Esir içinde yoluna devam eden küreî zemin üzerine galiba adil adam ve zalim adam aynı siklet tesirile basar.

Bir bulutun üzerinde uçan bir kuşun kanat çarpması benim alnımı seriuletmeye ne kadar kabiliyetsiz ise bunların (yani zalim ile mazlunun) iradelerinin hususî hareketlerde külliye tabiat üzerine aksendaz olabilmesi de o kadar gayri mümkündür. Meşhur ignorabimus düsturu şuna münkalip olur: (İlludemur) İnsaniyet

[*] Baş tarafı "İctihad,, ın 268 ve müte'akip numerolu nüshalarındadır.

[**] Rêve kelimesi murad yahut dilek kelimelerinden birile, burada, tercüme edilmelidir

kendi hülyalarının taarruzdan masun perdesine bürümüş olduğu hâlde ilerlemektedir.

"İndiférentisme,,in, yani ahlakî tabietin la-kaytlığı üzerine tesis eden meslekin "optimism,,e karşı ilerî süreceği ikinci bir sebepde istika-metini değıştirmedigimiz büyük kül (grant tout in kendisinin de hiç bir ahlâkî istikameti olmamasıdır Tabiatın maksatsızlığı, ahlak mefhumundan bihaberliği (**Amoralité**) na mûtenahi mekanizmanın bitarafılığı (Neutralité) (hep bunlar "İndiférentisme,,in lehinde delil-lerdir.) Ve filhakika cihanşumul ceht, maksadı, bir hedefi olan muntazam bir çalışmaya pek benzemez; çok zaman evvel "Heraclite,, onu bir oyuna benzetti. — Bu oyun çocuklara pek eyi kakhaha attıran tahtirevalli oyunu idi. Her mevcut yekdiğerine denklik (Contre polds,, lik) eder. Benim cihanda rolüm bilmem kimi felce uğratmak, kimin pek fazla yükselme sine yahut çok aşağı inmesine mani, olmaktadır. huzuru bizim çarpıntımızla kaim olan dünyayı içimizden hiç birimiz hukuki altına alamaz.

Cihanşumul mekanizmanın altında bir nevi ahlakî "Atomisme,, hisapsız "égoisme,, lerin mubarezeye tutuşturmaları farz olunabilir. Şu halde tablette, atomlar kadar merkezler, fert-yahut her halde, zi şuur kolleksionlar cem'i-yetler kadar hedefler bnlunabilir ve bu he-defler yekdiğerine zıt olabilir. Bu halde "égo-isme,, tabietin esasî ve cihanşumul kanunu olur. Diğer tabirlerle, insanda gayri ahlâkî irade [La volonté immorale] dediğimiz şeyle bütün mevcudatın salim [Normal] iradelerinde aynı zamanda zuhur keyfiyeti (Coincidence) vakî olur.

Belki bu, en derin ahlakî septicisme olurdu. O zaman her fert bir sabun köpüğü olur ve bu köpükten fazla kıymete malik ol-mazdı. Ben ve Sen arasındaki bütün fark şu olurdu ki birinci halde köpüğün dışarısındayız, ikinci halde içerisinde oluruz; menfaati şahsiye bir noktai nazardan başka bir şey olmazdı' hukuk diğer bir noktai nazar olurdu..

Fakat insanın içinde bulunduğı noktai na-zarı, içinde bulunmadığı noktai nazara tercih etmesi tabiidir. Benim sabun köpüğüm benim vatanımdır, niçin onu patlatayım?

Her muayyen (**Déterminé**) mahluk mehab-beti bu akidede hubbi nefsin olabileceği kadar muvakkat olurdu. (**Aklyyen**) (**Rationnellement**) mehabbetin egoiomden ziyade kıymeti yoktur. egoist filhakika, kendisinin i'zam ettiği ehem-

miyyeti hakkında, aşık; yahud muhib ise sev-diğinin ehemmiyyeti hakkında aldanır.

Bu noktai nazardan da hayr ve ahlâkî fena-lık "Indifferentiste,, için tamamen beşeri, te-mamen enfusî, kâinatın hey'eti umumiyesile sabit bir irtibattan' âri şeyler kalır.

Müfekkireye ve göze bahrî muhitten daha ziyade kâinatın mükemmel ve hüznüengiz bir tasvirini arz edenbelki hiç bir şey yoktur. Bahrimuhit evvelâen korkunçluk ve en ziyade zapt olunmazsıfatile kuvvetin ayinesi (Imagei) dir. O, fikrini diğer hiç bir şeyin vermediği bir zuhur ve ihtisamı kudrettir. Ve o mak-satsız yaşar çarpınır ve ebediyen çabalanır.

Denilebilir ki deniz canlıdır, kalbi çarpar ve teneffüs eder, zikudret ve velveleli kabarması görülen muazzam yürekdir, Fakat onda ye'se düşüren şey şudur ki bütün bu ceht, büt-tün bu ateşin hayat temâmen boşuna sarf olu-nur.

Kürei arzın bu yüreği ümitsiz çarpar. Büt-tün bu çırpınmadan, dalgaların bütün bu tepin-mesinden ruzgârın danelediği bir az köpük çıkar.

Tehattur ediyorum ki bir gün kum üzerine oturmuş dalgaların müteharrik alayının bana doğru gelmesini seyr ediyordum gümbürdeyen ve beyaz dalgalar deryanın ka'ından fasılasız geliyordu; ayaklarımın önünde ölen dalganın üzerinde, diğer birini ve bunun arkasında daha uzaktan bir diğerini ve daha uzakta bir çoklarını müşahede ediyordum! hülâsa gözü-mün görebileceği kadar uzakta bütün ufkun yükseldiğini ve bana doğru geldiğini gördüm: orada nihayetsiz, bitmez, tükenmez bir kuvvet medhari ("reservoir,, i) vardı. Harekette olan bütün bu ummanın cehtini durdurmaktaki be-şerin aczini ne kadar eyi his ediyordum!. Bir sed bu dalgaların birini kıra bilirdi, yüzlerce-sini, binlercesini kırabilirdi; fakat son söz, nihai zafer payansız ve yorulmabilmez um-manın değil de kimin olurdu?..

[Bitmedi]

İmtiyaz sahibi: Dr. Abdullah Cevdet
Mes'ul müdürü: Dr. Abdil Hüsnü

Düyunu umumiye karşısında "İŞ,, Matbaası